

Z gnostické filozofie vycházely tendence rozdělující v Ježíši Boha a člověka, v člověku duši a tělo, Boha a svět, Starý a Nový zákon. Tak existovali marcionité, kteří vnímali Boha Starého zákona jako zcela jiného (krutého) než Boha Nového zákona (milosrdného). V tomto duchu uvažovali ofité (ofis - had), kteří uctívali rajskeho hada za to, že se postavil starozákonnímu Bohu, a nebo kainité, kteří uctívali všechny starozákonním Bohem zavržené osoby, jako byl Kain, za to, že se mu dokázaly postavit. A to už nemluvíme o takových sektách, které záměrně dělaly hříchy, které Bůh ve Starém zákoně zakazoval, aby tak dokázaly svou věrnost Bohu Nového zákona. Je až úsměvné zjistit, že první seznam novozákonních knih je dochován z doby, kdy církev bránila autoritu Písma svatého proti Marcionovi (viz marcionité). Ten uznával jen Pavla a jeho listy, ostatní považoval za příliš nakažené starozákonním židovstvím. Proto si vytvořil svůj vlastní Nový zákon, do kterého si zařadil jen ty knihy, které mu vyhovovaly (finta dodnes některými sektami s úspěchem využívaná). Mezi snahami o "záchranu" nedotknutelného božství patřil dále např. emanacionismus, tedy přesvědčení, že Ježíš nebyl pravý Bůh, ale jen "výron" (emanace) božství. Mezi tyto božské deriváty patřilo zvláště "slovo" (logos) a "duch" (pneuma). Nebo to byl doketismus, tvrdící, že Ježíš se jen "zdál" (dokein) být Bohem, že tak působil jen navenek.

Dál již pokračovat nebudeme. Už na první pohled je patrný až nepřehledný zmatek v různých směrech, a to jsme nevyčerpali snad ani procento všech možných názorů na Ježíše Krista, které kdy v dějinách existovaly! A byly to proudy ještě větší a intenzivnější než ty jmenované. Všimli jsme si jen těch počátečních. Musíme si současně uvědomit, že všechny tyto názory vycházely z Písma! A jediné, co je filtrovalo, bylo učení nástupců apoštolů - biskupů, kteří se zvláště v prvních dobách církve velmi často shromažďovali na synodech, sněmech a radívali se, modlili, diskutovali, svářili i usmířovali, aby s pomocí Ducha svatého nacházeli správný pohled víry, který jsme my dnes zdědili jako "dědictví otců".

Málokdo z nás si dnes už uvědomuje, co oběti a úsilí stálo církev v dějinách to, že dnes křesťané mohou bez obav a s jistotou víry vyslovit ono prosté, ale přitom hluboké "věřím v Ježíše Krista, vtěleného Božího Syna". *Vyznat víru v Písmo a nechat stranou církev je proto přinejmenším nevědomost, v horším případě nevědek.*

Věřím ... i v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho

V této části začínáme probírat vyznání víry v božsko-lidskou osobu Ježíše Krista. Nejprve se zaměříme na období, které předcházelo příchodu Božího Syna na svět, konkrétně na to, jak Izraelité vnímali pojmy „vykoupení“ a „král“, které se vztahovaly k budoucímu Mesiáši. Izraelská představa Boha nebyla tak duchovní, jako je třeba dnes. Bůh byl pro Izraele daleko víc konkrétní, byl to Panovník, byl to Vykupitel. Bůh jako Vykupitel - Redemptor. Izrael si ve svých dějinách stále víc uvědomoval, že kdykoli je nevěrný Bohu a smlouvě s ním, jeho existence se začíná hroutit. Prohrává bitvy, upadá do zajetí, prožívá pustošení chrámu. Ze všech těchto obtížných situací se dostává jediné díky absolutní věrnosti Boží, Jedině Bůh jej může vysvobodit ze zajetí a otroctví, z nebezpečí vyhynutí. Než však v Izraeli dozrála představa Boha-Vykupitele, lidé si význam vykoupení doslova ohmatali na sobě samých. V Izraeli se totiž vyvíjelo několik forem vykoupení:

1. **Vykupitel krve** - pokud byl zabit člen rodu, jeho nejbližší příbuzný měl povinnost jeho smrt pomstít, vykoupit jeho život životem vraha, a měl proto právo na život vraha. Takto se zachoval například Bůh už vůči Kainovi za smrt Ábelovu. Kain patří Bohu, a nikdo jiný na něj nesmí sáhnout a mstít se. Později Bůh stanovil tzv. azylová města (Nm 35,2), ve kterých mohl ten, kdo neúmyslně zabil, najít záchranu a v milostivém létě se pak vrátit už beztrestně ke své rodině. Milosrdenství tedy vítězí nad pomstou.
2. **Vykupitel země** - pokud člověk v nouzi prodá svou zem, má právo ji vykoupit zase zpět, protože země je výlučným vlastnictvím Boha a ne lidí.
3. **Vykupitel příbuzného** - pokud zemře muž bez dětí, je povinností jeho nejbližšího příbuzného zplodit z jeho ženy potomka, aby jméno tohoto mrtvého v dějinách nezaniklo. Toto "vykoupení jména", záchrana jména, je také nazýváno "levirátní právo". Takto Bůh po smrti svého Syna dává sám jeho jméno každému, kdo se narodil křtem, tam člověk přijímá ne už jméno předků, ale jméno Boží (viz Kol 2, 11n).
4. **Vykupitel z otroctví** - nejbližší příbuzní se měli postarat o vykoupení z otroctví toho, kdo do něj upadl, např. pro dluhy. Avšak každého sedmého ("milostivého") roku dostávali otroci svobodu - Bůh sám je "vykoupil". Otrokář jim musel dát s sebou obilí, aby mohli začít znovu svobodně žít. A pro zajímavost: tomu, kdo i přes možnost nabýt svobody chtěl v otroctví zůstat, mělo být provrtáno ucho za trest, že nepřijal výzvu ke svobodě (Dt 15, 17).

Ježíše vyznáváme jako toho, kdo je Pomazaný - Christos (řecky) - Mesiáš (z hebrejštiny). Starozákonní představa Mesiáše vychází z představy krále. Náboženství Egypta a Mezopotámie se velmi lišilo v tom, jak vnímalo svého krále. Zatímco farao byl považován za boha, mezopotámské náboženství jej vnímalo jako božího vyslance,

bohu zodpovědného. Po všech historických tragédiích, zejména ale po všech vyhnanstvích začal v Izraeli převládat názor, že se to vše děje kvůli nevěrnosti Izraelitů, zejména však králů. Prorok Ozeáš vyčítá Izraeli, že spoléháním na své krále "zasel vítr" a teď "sklízí bouři" (Oz 8,7). Izraelité si tento svůj prohrěšek stále víc uvědomovali, přestávali se spoléhat na lidské krále a naopak začali upínat svou pozornost na krále, který má teprve přijít.

1. Mesiáš má být "pomazaný král Izraele". Nesmíme ovšem zapomínat, že to ještě nevyjadřovalo, že tento Mesiáš má být samým Bohem (tajemství Nejsvětější Trojice ještě totiž nebylo zcela zjeveno). Za vzor krále byl považován David, který vždy plnil vůli Boží, proto Mesiáš bude pravý "Syn Davidův". Jeho autorita však nebude už založena na tom, že pochází z Davida, ale od samého Boha. Proto prorok Daniel mluví o tom, že zachránce mláďenců v peci je "syn člověka" (Dan 7), nevystupuje tedy v moci Davidově, ale jako vyslanec Boží, který přichází z nebe. Mesiáš vjede do Jeruzaléma jako král (Zach 9,9). Mesiáše předpovídá i prorok Micheáš ("a ty, Betléme efratský... " 5,1). "Efrata" je jménem ženy nacházející se v rodokmenu z Judy (1 Kron 2,19), přičemž pojem "efratský" má stejný kořen v hebrejštině jako slovo "rodit", takže se dá předpokládat označení Betléma za místo, kde se narodí král - Mesiáš (viz Iz 11,1 - "vypučí výhonek z pahýlu Jesse", Jesse byl otcem Davidovým). Pahýl je neplodný kus stromu, nový král tedy sice vyrostle z původního kmenu, ale kmenu již odumřelého. Proto bude skutečně nový, jako i jeho lid (církev) bude nový.
2. Z tohoto všeho je patrné, že místo králů získávali v Izraeli stále větší autoritu kněží, kteří měli duchovně připravovat lid na příchod Mesiáše. Na místo autority krále se postavila autorita velekněze jako prostředníka mezi Bohem a člověkem. Do doby, než přijde Mesiáš, bylo třeba trvat na věrném zachovávání Zákona. A dohled nad tím příslušel kněžím a veleradě.
3. Příchod Ježíše Krista na svět byl tedy připraven po všech stránkách. Izrael čekal Mesiáše, který přijde ne z moci lidské, ale z moci Boží, který vykoupí svůj lid z moci všech nepřátel, jak zpívá ve svém chvalozpěvu Zachariáš (viz Luk 1,68-9). Přesto však Izrael Ježíše Krista jako svého Mesiáše nepřijal, i když pro něj mluví celé dějiny spásy.

Věřím v Ježíše Krista... jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny

V tomto tajemství vyznáváme, že pravý Bůh se stal pravým člověkem v Ježíši Kristu. Poněvadž dodnes slycháme od mnoha křesťanů, že k životu z víry "stačí" Bible, pokusíme se ukázat právě na úryvku vyznání naší víry "jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny", že to tak jednoznačné není. Někteří z obhájců zásady, že je třeba čerpat přísně jen z Bible a odmítat jakékoli přídavky církve, si neuvědomují, že církev není farizejkou, která si přidává k Božímu Slovu svá pravidla, která považuje za stejně závazná, ne-li závaznější. Naopak, nebýt církve, můžeme směle tvrdit, že by dnes ani neexistovalo Písmo svaté, alespoň ne v té podobě, jakou známe dnes, a dost možná, že by ani neexistovala víra v Ježíše Krista, tak jak v něj všichni křesťané věří dnes. Ukažme si dnes aspoň v nástinu, co úsilí stálo církev v raných dějinách správně vyložit tajemství božsko-lidské osoby Ježíše Krista.

Křesťané obrácení ze židovství chtěli zachovat přísný monoteismus, ve kterém byli od Boha Izraele stále vychovávaní, a snažili se jej srovnat s vírou v Ježíše Krista. Proto se mezi nimi objevovaly názory jako modalismus, tedy přesvědčení, že Bůh je jeden a božské osoby, včetně Ježíše, jsou jen "způsoby" (modi) projevu jednoho jediného Boha a nejsou tedy pravými osobami. Sabelianismus byl modalismu podobný a mluvil ne o "způsobech", ale o "osobách", kterými se projevuje jeden Bůh. Ježíš byl považován za eminentního anděla Božího a jeho vtělení jako "humanizace" nejvyššího Božího anděla. Dále to byl patripasianismus, tedy názor, že to byl jedině Bůh Otec, kdo žil a trpěl v člověku Ježíši. Z toho se odvozoval názor nazvaný cumpatripasianismus, to znamená, že božský díl Ježíše tvořil Bůh Otec a lidský díl Syn, který jedině trpěl na kříži a Otec s (cum) ním jen soucítil. Dalším velmi silným názorem byl adoptianismus, který vycházel z Ježíšova křtu a tvrdil, že právě na něm byl člověk Ježíš "adoptován" za Božího Syna. Cerintovci chtěli uchránit neporušenost Boží a tvrdili, že Kristus sestoupil na Ježíše v Jordáně skrze holubici a opustil Ježíše až těsně před smrtí, takže se jej nedotklo utrpení.

Křesťané pocházející z řeckého pohanského prostředí měli zase problém s uznáním, že Bůh, který byl pro ně někým velikým a nedostupným, by mohl mít něco společného s hmotou a člověkem. Tyto tendence byly příbuzné myšlenkově tzv. gnosticizmu. Patřily sem všechny názory pohrdající hmotou a především tělem, které chtěly ničit, týrat, jen aby je zbavily všech vášní, nebo názory pohrdající ve stejném duchu manželstvím a sexualitou, i názory považující duši za vězně těla. V době, kdy se zdálo, že upadá horlivost křesťanů a že se církev začíná příliš rychle vzdalovat prvním evangelním ideálům, povstává jistý kněz Montan, který v předtuše blížícího se konce světa hlásal, že obdržel od Boha zvláštní poslání, aby připravil cestu druhému Kristovu příchodu. Hlásal pohrdání světem, tělem, vyzýval k větší přísnosti, absolutní zdrženlivosti a byl nemilosrdný ke všem, kdo těžce hřešili.